

ITINERARIS DE LECTURA
Enric LARREULA

Edició:

Institució de les Lletres Catalanes
Portal de Santa Madrona, 6-8
08001 Barcelona

Elaboració:

Servei d'Ensenyament del Català
Via Augusta, 202
08021 Barcelona

Autors:

Montserrat Massip i Garriga
Pere Mayans i Balcells

Coordinació:

Maria Areny i Busquets

Barcelona, setembre de 1999

ENRIC LARREULA

1. QUI ÉS?

Enric Larreula i Vidal va néixer l'any 1941 al barri antic de Barcelona, en un carreró proper a Santa Maria del Mar. Ja de ben petit s'entretenia dibuixant les vinyetes dels còmics que ell mateix s'inventava. Fill d'una família obrera, a l'edat de catorze anys va començar a treballar en una fàbrica, tot i que va continuar estudiant i va obtenir un mestratge industrial.

Posteriorment, va deixar la fàbrica i es va dedicar professionalment a una de les seves grans passions, el dibuix, que havia estudiat per correspondència. Treballà per a la famosa Editorial Bruguera, en la qual realitzà sèries d'aventures, de guerra, d'indis i cowboys. En tornar del servei militar, però, un despreniment de retina l'allunyà de la feina de dibuixant, encara que, a voltes, ha il·lustrat algun llibre seu com, per exemple, l'intitulat Darrere nostre un riu de flors trencades.

A partir d'aquell moment, realitzà diversos oficis, entre els quals cal destacar el de venedor de llibres a domicili (es tractava de la venda de llibres en català, d'Edicions 62, en un moment en què encara no hi havia ni catàlegs).

A la fi de la dècada dels seixanta, es va incorporar a les classes de llengua catalana que Òmnium Cultural organitzava a les escoles. Als trenta-cinc anys va començar a estudiar a la Universitat i, l'any 1983, es llicencià en Filologia Catalana. Actualment, és professor de didàctica de la llengua a la Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona. També ha estat professor de la llengua catalana en aquesta mateixa facultat.

Enric Larreula va començar a escriure just després del despreniment de retina i de l'operació de la vista, que el van obligar a deixar el seu ofici de dibuixant. Va escriure per aprendre i per practicar aquella llengua que l'escola d'aquell moment amagava i per poder explicar tot allò que el preocupava. Larreula afirma, sense dissimular-ne un cert orgull, que si hagués nascut en un país on la gent visqués sense cap problema ni acorralament lingüístic (Londres, París, Madrid), suposo que no m'hauria estimulat tant a escriure. Potser no m'hauria preocupat ni hauria escrit mai. En aquest sentit, Larreula assegura, amb la perspectiva que donen els anys, que la seva autèntica vocació hauria estat la de dedicar-se a l'estudi dels animals, a la defensa de l'ecologia. No es considera ni un gramàtic ni un lingüista vocacional; en tot cas és un ecologista lingüista, una persona que, preocupada per la defensa de la Terra, també es preocupa per la defensa de les llengües en procés de desaparició, un procés que, com ell mateix recorda, els últims a adonar-se que es produeix són, precisament, els propis parlants de l'idioma recessiu.

Al final de la dècada dels setanta, va començar a publicar material didàctic i ha participat en la realització d'una seixantena de llibres d'ensenyament. A partir de l'any 1981, es produeix la seva incorporació a la literatura catalana, principalment amb narrativa per a infants i per a joves, però sense oblidar la producció d'obres dirigides a un públic adult. De fet, Larreula té un ampli ventall de producció. Actualment, ja han arribat al mercat prop d'un centenar d'obres seves.

Ha obtingut diversos premis, entre els quals caldria destacar el Víctor Català de conte i narració 1967, concedit a l'obra Recull de contes; el Puig i Llensa (Premis Recull de contes de 1969) per l'obra El petó; el premi Narrativa de Muntanya 1970 per l'obra El pas de la nit; el Xarxa d'assaig 1983 per Les revistes infantils catalanes de 1939 ençà; el Serra d'Or de literatura infantil 1984 pel conte Marduix; el Pere IV d'humor i sàtira 1990 pel recull de contes La propina; el premi Lola Anglada 1991 per Contes per a un món millor, i el Gran Angular 1994 per Els arbres passaven ran de finestra. En el camp de la pedagogia ha obtingut un dels premis Baldiri Reixach de 1979.

Algunes de les seves obres han estat traduïdes a altres llengües: alemany, anglès, basc, danès, espanyol, finès, francès, galaicoportuguès, italià, japonès i suec.

2. QUÈ ESCRIU I COM ESCRIU?

Enric Larreula és un mestre de mestres. La seva feina és fer que els seus alumnes —i la gent en general— s'estimin la llengua. Aquest fet ha condicionat la seva manera d'escriure.

Com hem vist, quan era jove, si les circumstàncies haguessin estat unes altres, segurament hauria triat dedicar-se a la biologia, a la Terra, a la vida... El tema de la llengua li va venir afegit; s'hi va trobar històricament. Es va trobar en un país que lluitava per la seva llengua i aquest fet el va empènyer a estudiar filologia. Però se li'n va el cor quan veu programes de defensa de la Terra o de defensa dels animals. Segons ell, la destrucció del nostre planeta és molt gran, però no té uns enemics clars. En canvi, els enemics de la seva llengua tenen nom i cognoms, i això ha provocat en ell una reacció visceral.

I precisament aquests dos temes —la defensa de la llengua i la defensa de la Terra— són els eixos bàsics de la seva obra. Apareixen en tota la seva producció literària: literatura infantil, juvenil, narrativa per a adults...

Aquests dos temes han estat una constant al llarg de la seva obra, perquè Larreula ha defensat sempre els seus principis de forma insubornable: ja quan va començar a escriure, als 22 anys, tenia les mateixes idees que ara; ja aleshores tractava de posar-se al costat dels pobles prohibits i d'anar en contra dels caçadors, d'homes i d'animals.

Enric Larreula creu que el motor que l'empeny a escriure és la desesperació que sent i el desig de fer canviar, d'una manera o d'una altra, una situació que, a voltes, es presenta irreversible. La ràbia que sent davant de temes lingüístics o davant de temes relacionats amb la natura el fan anar endavant i treballar, tot i que, a vegades, s'adona de la greu situació (pel que fa als dos temes) i aquest reconeixement fa que no pugui continuar escrivint: com més informació té, més s'adona de tot allò que no va tal com ell voldria. És justament això el que li ha passat a l'hora de continuar escrivint sobre el "Dolor de llengua", un projecte relatiu a la llengua i als Països Catalans que té començat: la informació de què disposa fa que li costi seguir endavant.

Enric Larreula, sempre a partir d'aquests dos temes, ha treballat diversos gèneres: literatura infantil, juvenil, novel·les per a adults, assaig, obres de teatre, traduccions i adaptacions, poesia, llibres de text... No es defineix a l'hora d'afirmar amb quin tipus de text se sent més identificat. Cada situació en demana un de determinat, i se sent bé treballant-los tots. Però té clara una cosa: en qualsevol dels seus escrits té molta cura de la llengua que utilitza (per algun motiu és professor de didàctica!); té en compte si es tracta d'un text dirigit als més petits o d'un escrit que han d'entendre els adults. No escriu mai a la babalà, sinó que posa els cinc sentits per intentar que la llengua sigui l'adequada i, quan al cap d'uns anys s'ho torna a llegir, encara en canviaria alguna paraula o alguna estructura. Revisa moltes vegades tot allò que escriu abans de donar-ho per bo (quan escrivia a mà, els seus apunts eren plens de ratlles, fletxes i correccions).

No creu que estigui influenciat per ningú en concret quant al seu estil literari. De fet, comenta que escriu com parla (cosa que ja li han fet observar alguns dels seus lectors). Tanmateix, un dels llibres que més l'ha impressionat ha estat Alexis Zorbàs, de Nikos Kazantzakis. Segons Larreula, és un llibre que desprèn una gran filosofia, una superhumanitat —en el sentit de Nietzsche. Cal recordar que Kazantzakis demostrà en la seva obra una passió per l'home i pels condicionaments socials i polítics que l'influeixen.

Fou un autor preocupat pel seu país i per la llengua de la seva gent. Potser són aquests punts en comú els que van fer que aquesta obra causés tant d'impacte a Larreula

Larreula no té pressa per acabar allò que escriu i per això s'ho mira i s'ho remira. No tinc pressa perquè al lloc on haig d'anar no tanquen a cap hora, diu. Escriu perquè li agrada escriure, i escriu en la mesura que li surten idees: quan no en té, no escriu.

I és lligant aquests dos factors —cura de la llengua i idees prèvies— que l'entendem quan manifesta que mai no es posa a escriure sense tenir un esquema previ; quan comença una novel·la la té tota pensada prèviament, ja la té argumentada.

De fet, el que més li agrada d'escriure és el període —que pot durar anys— de preparació i documentació sobre allò que vol explicar. Tot i que es reconeix com a persona poc llegidora, sí que accepta que llegeix molt per a preparar una obra. Per això li va bé tocar temes que ha tractat abans altra gent; es pot documentar molt més. Aquest és el cas d'una novel·la que està preparant sobre els càtars i que va lligada amb l'intent de descobrir els orígens dels Larreula: en Jordi Ventura Subirats, el conegut especialista sobre temes occitans, li va comentar que el cognom Larreula podia venir d'Occitània, d'una població que hi ha a sota Burdeus anomenada La Reula. Aquest motiu li ha servit per començar a documentar-se i proposar-se escriure un llibre.

Però també hi ha un altre motiu perquè es planteja d'escriure un llibre: el fet que li encarreguin un determinat tipus de text des d'una editorial, cosa que al llarg de la seva trajectòria d'escriptor ha passat força vegades. Molts dels contes que ha escrit per a nens petits són fruit d'encàrrecs.

Quant als seus personatges, amb el que se sent més identificat és amb el protagonista d'Ala de corb, del qual diu que és el seu viu retrat, però a l'inrevés: és ben plantat, és ric...

De les seves obres cal destacar *Terres verges* (1997), una de les últimes que ha publicat i que té relació amb el tema d'una societat ideal. També caldria parlar de tots els contes per a infants —com els *Contes per a un món millor*(1992) —, de les obres adreçades a un públic juvenil —*Brillant* (1986), *Ala de corb* (1990)— de les escrites per als adolescents —*Em dic Paco...* (1991), *Els arbres passaven ran de finestra* (1995), *Alba* (1997)...).

I ja veurem què més ens oferirà, perquè, tal com diu ell mateix, encara no sé què seré quan sigui gran; intento fer el que haig de fer, però no sé on arribaré.

3. ITINERARIS DE LECTURA

➤ Contes per a un món millor

Edat de lectura

Es fa força difícil determinar l'edat de lectura d'aquests contes. Pel fet de ser contes, no tenen edat. Poden agradar des d'un nen petit a qui s'expliquin de manera oral, fins a un adult. Però intentarem precisar una mica i dir que són aconsellables per a nens i nenes d'entre 6 i 10 anys. De tota manera, per la seva temàtica, poden ser tractats i treballats en altres edats.

Argument

Tal com diu el títol del recull, es tracta d'una sèrie de narracions breus que parlen d'un món millor.

“La felicitació” tracta d’un personatge, el vell Gruber, que no es fa amb ningú: viu sol, en una casa aïllada. Un dia, per Cap d’any, el carter li porta, per iniciativa pròpia, una postal de felicitació, sense signar. Davant del dubte sobre qui li ha enviat la postal, el vell Gruber n’envia postals a tots aquells que pensa que la hi han pogut escriure (quasi tot el poble). Llavors, tots ells li retornen la felicitació: 102 postals.

“Els dos amics” té com a protagonistes dos joves irlandesos que volen emigrar a Amèrica perquè els anglesos els han espoliat i empobrit. En James i en Jeremiah són tan amics que, pensant l’un en l’altre, no aconsegueixen el seu somni: embarcar en un vaixell cap a Amèrica.

“París-Dakar” explica el moment en què l’Immaïl és testimoni de la cursa París-Dakar i el que això representa per a ell. Aconsegueix quedar-se una llauna d’oli que ha llençat un dels cotxes, cosa que valora com un gran tresor, però que també li fa veure que és un dels nois més pobres de la terra.

“La castanyera” ens conta la història de la Joanna, una senyora que s’instal·la en una cantonada de Gràcia i es posa a vendre castanyes: transforma una cantonada freda en un ambient càlid. Quan arriben les eleccions i la volen treure d’allà on és, ha arrelat tant al barri que hi ha una protesta ciutadana. Finalment, l’Ajuntament li construeix una parada perquè pugui vendre les castanyes a l’hivern i els gelats a l’estiu.

“Les il·lusions” narra un moment de la vida d’un noi que es dedica a netejar els vidres dels cotxes quan s’aturen en un semàfor. Perd una juguesca amb un company seu, perquè neteja un cotxe però no cobra la feina: s’atura un moment a reflexionar sobre el que veu dins el cotxe que està netejant i la conductora ha de marxar perquè el semàfor s’ha posat verd.

“La decisió” ens fa entrar en una història d’indis. En Linx Lleuger és el darrer cap del poble dels carapintades i és un indi que no vol obeir ningú. És perseguit pels soldats quan intenta fugir al Canadà. El soldat Billy Strosner el troba. Sap que l’ha de matar per tornar triomfant davant dels seus caps. Però, finalment, Strosner salva la vida a en Linx i el deixa fugir.

“El camí que no anava enlloc” és la personificació d’un camí que —com el títol indica—no porta enlloc. Hi passa un senyor que té pressa i s’enfada perquè el camí no va enlloc. El camí queda preocupat. Però, al cap d’un temps, hi passen una parella d’enamorats, dos vellets, unes nenes que juguen, un pintor... Tots ells estan contents, justament, perquè el camí no porta enlloc.

Tema

Els temes que es poden tractar treballant aquests contes són molt diversos, com es pot comprovar amb els arguments explicats:

- Tossuderia; bons detalls; rancúnia... (“La felicitació”).
- Amistat; terres ocupades; tipus de feina... (“Els dos amics”).
- Influències de civilitzacions pròsperes en unes de més pobres; il·lusions o desitjos dels nens; concepte d’automòbil... (“París-Dakar”).
- Il·lusió i projecte d’una persona; solidaritat ciutadana; poders polítics... (“La castanyera”).
- Reflexió sobre les diferents classes socials i sobre la vida actual; els somnis d’un noi... (“Les il·lusions”).
- La guerra; els soldats; els pobles indígenes... (“La decisió”).
- No anar enlloc és una de les coses més meravelloses que es poden fer en aquesta

vida (“El camí que no anava enlloc”).

— ...

Personatges

Els personatges dels Contes per a un món millor abracen un ampli ventall i ofereixen moltes propostes per a treballar.

Així, el vell Gruber —“La felicitació”— és un home esquerp, sorrut i malfiat. S’ha tancat tant, que ja no es fa amb ningú del poble. Fins que arriba la felicitació.

En James O’Connolly i en Jeremiah O’Donovan —“Els dos amics”— ens ensenyen quin és l’esperit d’una amistat de debò.

L’Immaïl —“París-Dakar”— és el personatge que ens pot ajudar a entendre la mentalitat dels nois i noies del que anomenem tercer món: la seva concepció del món és diferent —per a ell un automòbil és una màquina groga—, i ens pot fer pensar fins i tot en la importància d’una llauna d’oli.

La Joanna —“La castanyera”— és un personatge ple de vida i empena, la qual cosa sap transmetre als veïns del barri; gràcies a aquesta empena acaba tenint allò que vol. És optimista i ho demostra.

Del protagonista de “Les il·lusions” no en sabem el nom. Només sabem que fa una juguesca amb el seu company Juanjo. És un personatge de classe social pobra i que es planteja la seva vida en cas que fos ric: les il·lusions que té, què faria, què deuen fer els que tenen diners...

Tant en Linx Lleuger com el soldat Strosner són els protagonistes de “La decisió”. El primer, per la seva voluntat de no obeir ningú, costi el que costi; el segon, perquè ha de decidir entre obeir els seus caps o fer el que creu que ha de fer com a persona. Tots dos són personatges interessants des del punt de vista del treball a l’aula.

A l’últim conte —“El camí que no anava enlloc”— ens trobem amb un personatge diferent: es tracta d’un camí que ens ajuda a reflexionar sobre el ritme de vida que portem les persones. A part del camí, hi ha una parella d’enamorats, dos vellets, nenes que juguen, un pintor... De tots ells se’ns descriuen els trets bàsics.

Observant la societat actual entendrem tots aquests personatges.

Suggeriments didàctics

1. Un primer suggeriment és que, un cop llegits els contes, l’alumnat imiti el que ha llegit. És a dir, que escrigui un conte amb els personatges, localització, situació històrica... que vulgui, però amb el tema “Per a un món millor”. A l’aula es poden llegir tots els contes i votar o premiar (per Sant Jordi, per exemple) el millor.
2. Proposta d’un treball de llengua oral. Cada alumne triarà el conte que li hagi agradat més. Llavors, s’haurà d’imaginar que està amb un nen petit —ja sigui perquè li està fent de cangur o perquè és un familiar seu que avui és a casa seva— que encara no sap llegir. Li haurà d’explicar el conte de manera entenedora (potser caldrà canviar-ne prèviament algun aspecte formal perquè pugui ser explicat, tasca en la qual l’ajudarà el mestre o el professor).
3. D’entre tots els contes del recull, se’n triarà un. Es tracta d’assenyalar un punt del conte i, a partir d’allà, plantejar diferents finals. Aquesta activitat es pot realitzar tant oralment com per escrit. En tots dos casos es pot fer, després, un treball amb tot el grup.

4. Per treballar el conte fem una altra proposta. Es faran tants grups com contes es vulguin treballar. A partir d'aquí, cada grup haurà de convertir el conte que treballi en un còmic. Caldrà pensar un guió del còmic i, després, dissenyar els dibuixos i el text de les bafarades. El mestre o professor de plàstica pot col·laborar en l'activitat.
5. L'Immaïl ("París-Dakar") està molt content quan té la llauna d'oli. A partir com a base la temàtica del cotxe, es pot dir als alumnes que construeixin un automòbil amb cartrons i rodets de fotos reciclats: la imaginació i una mica de pega ajudaran a acabar-ne la construcció.
Aquesta activitat pot servir per comentar un dels temes més comuns als contes que estem treballant: la diferència entre les persones que ho tenen tot —i sovint es queixen— i aquelles que no tenen res i es conformen amb poca cosa.
6. Per a alumnes de fins a 10 anys proposem la representació teatral d'un d'aquests contes, amb tot el que això implica: caracterització dels personatges, diàlegs, decorats...
7. Cada alumne triarà el personatge que li hagi agradat més i, a partir del que expliqui al conte, en farà una descripció ben completa, tant del caràcter com dels trets físics. Finalment, en farà un dibuix.

➤ **Brillant**

Edat de lectura

El tema —la història d'un gos perdut—, l'extensió (152 pàgines) i els personatges —nens i nenes, o nois i noies, segons com es miri, en edat preadolescent, que estan fent sisè de primària— fan de Brillant una obra recomanable per a estudiants a partir dels 10 anys, perquè tant ells com elles es poden sentir identificats, en algun moment de la novel·la, amb els protagonistes.

Argument

Una colla de nois i noies, amics de l'escola i amics també de cap de setmana i vacances, troben un gos al carrer, abandonat. L'agafen, el porten al veterinari, li construeixen una caseta, li donen de menjar... Però un dia el gos desapareix. La colla d'amics fa tot el que pot per trobar el Brillant: escrits als diaris, telefonades als programes de ràdio, preguntes a les botigues i als veïns...

Finalment troben el Brillant, després d'haver aconseguit el suport dels pares i d'haver viscut una gran aventura.

Tema

A la novel·la Brillant hi ha força temes interessants per a tractar, perquè estem parlant d'una novel·la realista i, per tant, que és a prop dels lectors i lectores, encara que siguin adults.

El tema principal és el dels animals, centrat, en aquest cas, en els gossos: gossos abandonats, cura dels animals domèstics, animals (gossos) salvatges...

Un segon tema no menys important és el de la relació entre els nois i noies d'aquesta edat (11 o 12 anys): què pensen, què volen, què són capaços de fer quan creuen en alguna

cosa, amors, inconsciència...

Altres temes no gens menyspreables són també la relació entre pares i fills en una edat que comença a ser conflictiva; problemàtica, o no, de tenir els pares separats; relació entre germans grans i petits; estimació als animals; població autòctona i població immigrant —els gitanos, la seva manera de viure (en aquesta novel·la, nòmada)—; unió de forces ciutadanes per trobar un noi perdut; amors, amistat; canvi urbanístic dels pobles o ciutats durant l'època franquista...

Personatges

Podríem dir que el protagonista és l'Eloi, un noi que està fent sisè de bàsica en una escola qualsevol. Els altres personatges giren al seu voltant. De tota manera, els protagonistes són el grup d'amics i els gossos.

Al costat de l'Eloi hi ha en Marc (en "Galtes"), personatge que serveix per tractar temes com els nois o noies que són un xic més grassos o refets del compte, cosa que no impedeix que sigui el millor amic de l'Eloi.

La Isona és la germana, més petita, de l'Eloi. Amb ella, podem entrar en el món dels més menuts i comprendre'n les actituds.

I acaben de completar el grup les dues noies que van a la mateixa classe que en Marc i l'Eloi: la Laura i la Núria, que està enamorada de l'Eloi i que passa totes les vergonyes hagudes i per haver davant d'ell.

També valdria la pena tenir en compte altres personatges secundaris: el col·lectiu dels pares, dels mestres, dels adults en general...

I el Brillant, un gos negre que sembla que porti mitjons (perquè té les puntes de les potes de color blanc) i que ens ajuda a entendre una mica més el món dels animals, tant entre ells com la seva relació amb les persones.

Suggeriments didàctics

1. El fet que el tema bàsic de la novel·la sigui la història d'un gos, un bon treball per a realitzar amb els alumnes de l'aula seria fer-los inventar una història relacionada amb algun animal que ells coneguin, ja sigui perquè el tenen a casa o per altres circumstàncies. A banda de la part lingüística, i tenint en compte que l'Enric Larreula havia estat dibuixant, es pot fer també un dibuix de l'animal protagonista de la seva història.
2. A la novel·la apareixen les primeres angoixes de la preadolescència. Molt nois i noies, en aquesta edat, comencen a fer un diari. Val la pena proposar-los de fer-ne un —encara que no hi expliquin la seva història real— on quedin paleses les relacions amb els seus amics i amigues, amb els seus pares, amb els seus mestres o professors... Aquest diari pot ser la feina quotidiana durant un crèdit.
3. A Brillant s'expliquen els canvis que han sofert algunes (moltes) poblacions en els darrers anys. Es pot fer un treball d'investigació de la localitat de l'alumne: com ha canviat la població en els darrers quaranta anys, evolució de l'edificació massiva, tipus d'habitatges, etcètera.
4. Tot i que els protagonistes es mouen en un ambient de classe mitjana, el Brillant, el gos protagonista, topa amb el col·lectiu dels gitanos. Pot ser un bon motiu per fer una reflexió conjunta (debat, conferència...) sobre les diferents cultures que hi ha a

Catalunya, tenint en compte, sobretot, la localitat on es troben els alumnes.

5. L'Eloi, el noi que troba el Brillant, passa tota una aventura, tant per localitzar el gos com per poder tornar amb els de casa seva. A partir d'aquest fet, els nois i noies poden elaborar un guió, amb l'ajuda dels mestres o professors, que serveixi de pauta per narrar un fet similar. Es pot escollir el millor guió i intentar de fer-ne un enregistrament en vídeo, per exemple.

➤ **Ala de corb**

Edat de lectura

Ala de corb tracta d'un dels temes clàssics dels relats d'aventures: el món dels pirates. Larreula, però, en fa un plantejament irònic, ple d'humor, que aconsegueix, d'una manera amable, que el lector s'introdueixi en el context històric en què es van viure aquests filibusters. És un relat amè que ens explica una història agradable, que contínuament fa l'ullet al lector, utilitzant referents actuals carregats de sarcasme.

Tant pel tema com per la manera de tractar-lo, Ala de corb és una obra aconsellable per a nois i noies de 12 a 14 anys, els quals ja comencen a tenir referents històrics que els permeten reflexionar sobre els temes apuntats per Larreula.

Argument

Jacques Lagarden, conegut per tothom amb el sobrenom d'Ala de Corb, és fill d'una nissaga de pirates de les Antilles. En retirar-se el seu pare, es fa càrrec de la corbeta Dragonera, amb la qual, i amb només disset homes sota el seu comandament, aconsegueix fer anar de corcoll el bo i millor de la flota del governador espanyol de la zona, don Hernando de la Fuensanta i de Somoza.

En un dels seus actes de pirateria, ataquen la caravel·la on viatjava la promesa del governador espanyol, doña María Íñigo Medellín. En conèixer-la, Ala de Corb se n'enamora. Posteriorment, i després de veure que doña María no estima don Hernando, el pirata i els seus companys decideixen segrestar-la precisament el dia del casament. De mica de mica, doña María s'adapta a la vida d'Ala de Corb.

Fugint del governador don Hernando, arriben a un illa on els espanyols tenen una mina d'or, en la qual treballen indis i negres, reduïts a la més indigna esclavitud. Ala de Corb i els seus homes decideixen atacar la mina per tal d'alliberar els esclaus i fer-se amb el botí més gran que mai no s'havien imaginat. Després d'aconseguir-ho, fortifiquen l'illa i derroten el contraatac espanyol comandat pel propi don Hernando, el qual s'ha de rendir.

L'illa es converteix en un baluard inexpugnable que va resistirà al llarg dels anys els diversos atacs dels espanyols. Els descendents d'aquells indis —els últims indis d'aquelles illes—, d'aquells guineans arrencats a la força d'Àfrica i d'aquell grup d'aventurers guiats per Ala de Corb —el qual havia tingut una filla amb doña María— varen formar un sol poble que, d'una manera o altra, ha conservat la seva independència fins als nostres dies.

Tema

L'obra busca que el lector reflexioni sobre els fets històrics (la desfeta de les cultures autòctones americanes, la portada d'esclaus negres a Amèrica, l'imperialisme d'alguns

estats europeus...).

A partir del món de la pirateria, Larreula tracta també diversos temes recurrents de la seva narrativa: l'amistat, la lluita del dèbil enfront del poderós, la defensa de la llibertat individual i col·lectiva...

Personatges

Ala de Corb és, d'alguna manera, allò que tothom alguna vegada hauria volgut ser a la vida: una persona sensible, culta, aventurera, atrevida, arriscada, guanyadora en l'amor i en la vida en general, fidel amb els amics, preocupada pels altres... Ala de Corb representa tots aquells anhels de llibertat individual i col·lectiva que tant preocupen a Enric Larreula.

Don Hernando de la Fuensanta i de Somoza representa just el contrari: l'opressió, l'imperialisme, la destrucció de les cultures autòctones, el matrimoni per interessos i sense amor. És el representant de tot allò que rebutja l'autor.

Doña María és la persona que, provenint del món de don Hernando, descobreix que hi ha una altra realitat, cosa que, finalment, la fa decantar cap a Ala de Corb. És l'element que ens permet una millor comparació entre aquestes dues visions de la vida.

George Harret, més conegut per Fetge de Rajada, és el mestre i l'amic inseparable i insubornable d'Ala de Corb. És el paradigma de l'amistat i de la fidelitat.

Suggeriments didàctics

1. El protagonista de l'obra, Ala de Corb, té una tipologia molt clara d'heroi. Aprofitant aquest fet, els alumnes poden explicar quines són les qualitats dels seus herois de ficció preferits i quins valors representen. En primer lloc, l'explicació es podria fer per escrit i, després, una posada en comú oral per tal de contraposar, si és el cas, els models descrits per l'alumnat amb allò que Ala de Corb representa. L'exercici es podria ampliar amb personatges reals que tinguin pautes de conducta significatives per als alumnes.
2. En el llibre queda reflectida la destrucció de les cultures indígenes americanes, en concret, les cultures del Carib. A partir d'aquest fet històric, l'alumne hauria de buscar informació, bàsicament a l'enciclopèdia, sobre el procés d'aculturització —en el millor dels casos— o d'extermini —en el pitjor— de la població autòctona americana precolombina. A continuació, hauria de fer un escrit de dos fulls en el qual, basant-se en les dades objectives obtingudes en les fonts d'informació, manifestés la seva opinió sobre el tema.
3. En l'obra també queda reflectida l'arriba a Amèrica de població africana reduïda a l'esclavitud. Seguint la metodologia de la pregunta anterior, l'alumnat haurà d'aconseguir informació sobre aquest tema (fins quan durà l'esclavitud? quins països controlaven el mercat de l'esclavatge? d'on provenien els esclaus?...) i fer un escrit sobre on quedi reflectida la seva opinió.
4. En el llibre, a voltes als pirates se'ls anomena també filibusters i, en alguna ocasió, apareix el mot 'bucaner'. Pel que fa als vaixells, hi ha corbetes, caravel·les, galions... Llegim que hi ha messanes, trinquets, popes, proes, babords, estribords... Els alumnes poden buscar en el diccionari el significat exacte d'aquests mots i, a més, afegir a la llista tots aquells altres que puguin relacionar amb la marineria d'aquella època (per exemple, corsari, galera...). Poden ser molt útils els diccionaris visuals.

➤ Em dic Paco...

Edat de lectura

Em dic Paco... pot ser qualificada de novel·la realista per a joves, en la qual es tracten temes que haurien de tocar molt de prop la joventut: la llengua, la història, l'ecologia... És, doncs, una novel·la apropiada per a nois i noies de 14 a 16 anys. De fet, en Paco (el protagonista) és un estudiant, i l'acció que se'ns explica transcorre durant els primers anys que va a l'institut.

Argument

En Paco és un noi, fill d'immigrants, que viu a Catalunya, concretament a Ciutat Badia (encara no és Badia del Vallès). Passa els estius a Cañete de las Torres (Andalusia). Amb el pas de l'escola d'ensenyament primari, a Ciutat Badia, a l'institut de Sabadell, hi ha alguns canvis: la manera com els seus companys el consideren, els raonaments que es fa sobre els seus orígens, les relacions amb els seus pares i el seu germà —l'Antonio—, les inquietuds lingüístiques, el professorat de l'institut, la colla d'amics, les noies, l'ecologisme...

A l'estiu, en Paco fa una estada al Camp de Treball d'Espolla, amb els seus amics de l'institut: coneix el tema de les tortugues en perill d'extinció i el programa per reintroduir-les en un espai natural protegit, i creix el seu interès per la natura.

I comença el segon curs a l'institut. La colla d'en Paco —o en Francesc— s'assabenta que volen urbanitzar Queraltiu, un espai protegit on encara es poden trobar llúdrigues. Aquest tema els preocupa molt i decideixen fer alguna cosa, amb els consells de la Neus (directora del Camp de Treball d'Espolla) i amb la planificació d'en Marcel (un xicot que van conèixer també al camp de treball, més gran que ells).

Arriba el dia d'actuar a Queraltiu. Allò que en principi era una idea carregada de bona intenció es complica i acaba en un desastre.

Tema

Enric Larreula utilitza en aquesta obra els dos puntals temàtics de la seva producció literària: la llengua i la terra.

La llengua catalana i la societat en què es desenvolupa és, però, l'eix de l'obra. I és mitjançant els personatges i les diferents situacions en què aquests es troben que aquest tema queda més perfilat: la llengua i la immigració, les actituds sociolingüístiques, les actituds polítiques i socials davant la llengua, la integració...

Els altres grans temes són l'ecologisme —la terra, els animals, els incendis forestals, el patrimoni natural, la natura en general—, i la història (el seu patrimoni) i geografia dels Països Catalans.

Complementen aquests dos eixos altres temes que estan molt lligats als nois i noies d'aquesta edat: la justícia real que afecta els joves, el codi penal; la solidaritat entre amics; els estudiants —el seu futur, la seva relació amb el professorat—; tipologia de famílies dins d'una mateixa societat; actituds de pares i fills...

Personatges

Els personatges d'Em dic Paco... sembla que hagin estat triats un per un per poder simbolitzar, cadascun d'ells, un aspecte relacionat amb els dos temes centrals. N'hi ha

molts i tots ofereixen un matís, una tendència, unes opinions diferents, la qual cosa fa que, entre tots, ens donin una visió global respecte dels temes que se'ns plantegen.

En Paco és el protagonista. Es tracta d'un personatge que evoluciona al llarg de l'obra, sobretot respecte als dos temes clau, ja esmentats: llengua i natura. I, lògicament, en aquesta evolució hi aporten alguna cosa tots els altres personatges, tant la seva família (el pare i la mare, el "tío Andrés", l'Antonio) com els seus amics (la Marta, en Dani, en Marcel, l'Àngel, l'Aurora, en Quim...). Fins i tot hi tenen un paper molt destacat la Teresa (professora de l'institut) i la Neus Sandoval (del Camp de Treball).

Tots aquests personatges són força diferents entre ells, tant des del punt de vista ideològic com generacional, social i, evidentment, lingüístic, la qual cosa dona molta riquesa a l'obra.

Suggeriments didàctics¹

1. L'obra permet fer un treball de sociolingüística força ampli, si tenim en compte tots els elements que hi podem trobar:

- a) Tipus de personatges segons la llengua que utilitzen: personatges que parlen sempre en català, personatges que parlen sempre en castellà i personatges que parlen en català i en castellà, segons la situació.
- b) Situació de la llengua a Catalunya en tots els àmbits: familiar, ensenyament, mitjans de comunicació, àmbits públics...
- c) El fenomen de la immigració.
- d) El bilingüisme.
- e) ...

La informació, tant la que es pot trobar al llibre com la que els alumnes poden deduir a partir d'enquestes o a partir de dades recollides a biblioteques (més la proporcionada pel mateix professorat), pot ser el motiu per fer un treball sociolingüístic ajudat per l'estadística (hi pot col·laborar el professorat de matemàtiques).

2. A *Em dic Paco...* la llengua que utilitzen els personatges és molt important per a la seva caracterització. Com que en la majoria de situacions aquests es troben o bé entre la família o bé entre els seus amics, la riquesa de la llengua quant a varietats no formals queda molt palesa. Val la pena fer un estudi de les expressions i frases fetes que apareixen en els diàlegs. A més, és un exercici que pot ajudar molt a treballar la llengua oral.

3. L'obra està estructurada en dos temps clarament diferenciats i que es van alternant: l'acció actual (escrita en lletra rodona) i el passat del protagonista (escrit en cursiva). Per tant, és un bon exercici que els alumnes converteixin el text en una novel·la resumida d'estructura lineal. Fins i tot proposem un exercici invers: a partir d'una narració curta lineal, imitar l'estructura d' *Em dic Paco...*

4. Convertir la novel·la en teatre. L'acció acaba amb els fets de Queraltiu. Podem imaginar que es jutja en Paco per aquests fets i convertir el judici en una obra de teatre. Els

¹ Per a més suggeriments, podeu consultar les propostes del dossier didàctic del Seminari "El Gust per la lectura, 1995-1996": MASSIP, M.; MAYANS, P. *Em dic Paco...* Barcelona: Departament d'Ensenyament. Direcció General d'Ordenació Educativa. Servei d'Ensenyament del Català.

alumnes triaran un personatge cadascun. A més, s'haurà d'escollir un jutge, un advocat defensor, un fiscal i un tribunal popular.

Una vegada distribuïts els papers, caldrà transformar en explicacions i diàlegs entre els advocats i els testimonis allò que a voltes ens explica el narrador i a voltes són pensaments d'en Paco. I ja es podrà muntar el judici: s'ha de decidir si és culpable o no de l'incendi de Queraltiu.

5. Es pot fer també una sortida a Les Alberes. Un cop allà, es pot tractar el tema de la Catalunya Nord i, per tant, el tema dels Països Catalans. La sortida també permetrà a l'alumnat, com a en Paco, conèixer espais naturals i animals protegits, tema que es pot aprofundir amb l'ajut del professorat de Naturals.

➤ Terres verges

Edat de lectura

Aquesta novel·la obliga al lector a situar-se en un marc històric molt concret de la nostra història col·lectiva: els anys vint i trenta del segle XX. Cal, per tant, en primer lloc, entendre el context ideològic en el qual es movien els protagonistes del relat. Per aquest motiu, se n'aconsella la lectura a partir dels 16 anys.

Argument

Un jove estudiant de Ciències de la Informació de Barcelona troba cinc llibretes antigues que corresponen al dietari del seu avi, escrit entre 1923 i 1936.

En la primera llibreta, feta entre 1923 i 1924, se'ns explica, mitjançant les paraules escrites per un nen, l'arribada d'una família d'anarquistes catalans al Brasil, amb la intenció de crear a la selva una societat lliure anomenada Nova Catalunya, en la qual no hi hauria opressió per motius de classe i on els catalans no dependran de l'Estat espanyol.

La segona llibreta comença l'any 1934, quan el nen ja s'ha convertit en un jove. La mort de la mare li serveix per explicar el procés d'arrelament de la família al Brasil, així com la compra de la hisenda on crearan la Nova Catalunya, a l'Estat de Paraná.

En la tercera, escrita entre setembre de 1934 i desembre del mateix any, el noi ens explica les primeres contradiccions entre l'ideal i el real: l'arribada de treballadors brasilers, la difícil relació a causa de la gelosia entre el pare i un anarquista català que s'incorpora al projecte...

En la quarta (desembre 1934 - maig 1935), se'ns narra, en temps present, la sensació que tenen els anarquistes catalans que el seu projecte ha fracassat. A més, es produeix el detonant final de la novel·la: el contacte amb els indis del Brasil. La relació entre els anarquistes i els indis comença d'una forma altament positiva, però l'arribada dels garimpeiros —buscadors d'or sense escrúpols— farà capgirar la situació, ja que utilitzaran els indígenes, després d'emborratxar-los, per a buscar or.

En la cinquena llibreta (maig 1935 - juliol 1936), la successió de fets es dispara. Els garimpeiros, suposadament sota les ordres de l'hisendat més poderós de la zona, volen exterminar els indis. Malgrat que els anarquistes catalans demanen l'ajut de les autoritats, la policia local no mostra cap interès a defensar els indis, ans al contrari. Tots aquests fets fan decidir el pare i els oncles del narrador a tornar a Catalunya, on, d'altra banda, les forces d'esquerra i nacionalista governen a la Generalitat. Després de vendre les terres, tornen amb vaixell a Barcelona, on arriben el 19 de juliol de 1936, en el moment que s'ha produït l'aixecament militar contra la República.

En l'epíleg, el jove estudiant de Ciències de la Informació ens explica com van acabar la seva vida aquells anarquistes catalanistes: van ser una de les moltes famílies catalanes que van perdre la guerra, tant des del punt de vista social com nacional.

Tema

L'intent de crear una nova Catalunya, lliure de diferències socials i lliure de l'opressió nacional que es patia a l'Estat espanyol, es converteix en l'eix de la novel·la. Ara bé, també es desenvolupen temes colaterals com la destrucció de les cultures autòctones d'Amèrica, les relacions entre els diversos grups humans que poblen el Brasil modern, la importància de la llengua catalana per al fet català...

Personatges

El narrador de l'obra és el fil conductor de la novel·la, ja que esdevé, encara que no en sapiguem el nom, l'autèntic protagonista del relat. Quan és un nen, ens explica, amb els ulls i les paraules d'un nen, l'arribada al Brasil, amb una ingenuïtat comparable a la d'aquests anarquistes catalans que decideixen crear Nova Catalunya. Quan és adult, és qui ens fa arribar, mitjançant el que viu o el que ha viscut, el periple brasiler d'aquesta família: les esperances, els desenganys, les contraccions en tots els sentits...

És ell qui ens fa conèixer els indis, qui ens fa reflexionar sobre el que ha passat —i passa!— al Brasil, qui ens fa saber què succeí a la Catalunya dels anys vint i trenta, quins eren els anhels de tota una generació de catalans que va perdre la guerra...

El pare del narrador, besavi del noi que troba el dietari, és la representació de la persona fidel al seus ideals fins a la medul·la. Uns ideals naturistes, llibertaris i catalans que el portaran a situacions límits i, algunes vegades, contradictòries, però que permeten al lector conèixer com pensava una part de la societat catalana d'aquella època.

La mare del narrador és la serenor i l'impuls vital que fan que el narrador escrigui el seu dietari. En vida, representa l'empenta per continuar escrivint en català, encara que es trobin al Brasil; en mort, és l'empenta per continuar, senzillament, escrivint.

Els oncles del narrador, en Llibert i l'Emília, són l'exemple de fidelitat al germà i als ideals d'aquest.

Els treballadors negres brasilers ens aporten la manera de viure i d'entendre el món —el fatalisme— d'aquesta part de la població del Brasil. Són el contrapunt a la manera d'entendre el món dels anarquistes catalans.

Els indis són els personatges que permeten a l'autor fer reflexionar el lector sobre el fet que, quan hi ha interessos econòmics, no es respecten els més mínims drets, ni col·lectius ni individuals. I en aquest cas els indis, la seva manera de viure, són un obstacle per a l'expansió d'un model de producció que es basa en la destrucció de la terra.

Suggeriments didàctics

1. En la primera llibreta, hem vist que el narrador és un nen i que escriu, per tant, com ho faria un nen. Aprofitant el fet que a classe de llengua de batxillerat es treballen els diversos nivells de llenguatge, l'alumnat haurà de reescriure algun d'aquests fragments com si fos una persona adulta. Haurà de fer servir, aleshores, un lèxic, unes expressions i unes construccions sintàctiques que siguin pròpies d'un registre literari —però no excessivament formal, ja que es tracta d'un dietari— escrit per un adult.
2. En l'obra, els protagonistes es declaren anarquistes. Els alumnes hauran de buscar

informació sobre l'anarquisme català. Després, amb la informació obtinguda, hauran de comparar el que defensava l'anarquisme dels anys vint i trenta (i l'actual) amb allò que es proposava en el llibre. Cal que l'alumnat tingui en compte les diverses tendències de l'anarquisme, que han fet, per exemple, que a partir dels anys vuitanta d'aquest segle hi hagi un intent de síntesi entre anarquisme i independentisme revolucionari.

3. En l'obra, el pare del narrador sap una llengua anomenada esperanto. Cal que els alumnes busquin informació sobre aquesta llengua (poden consultar els centres esperantistes —internet pot ser una bona eina—): qui la va crear? amb quina finalitat? quina expansió ha tingut al llarg de la història? on la poden aprendre?

Un cop fet això, poden comparar el paper de l'anglès en la societat actual amb allò que els esperantistes volien que fos l'esperanto. Veure si, en el fons, l'anglès és l'esperanto de final de segle o, en canvi, és una prova més que només s'imposa la llengua que al darrere té una economia (i un exèrcit) poderosa.

4. Mitjançant internet i revistes especialitzades (per exemple, les del CIEMEN), els alumnes hauran de buscar informació sobre la situació actual dels indis del Brasil. Si fos possible, es podria completar veient alguna pel·lícula relacionada amb la situació dels indígenes americans (per exemple, La selva esmaragda, de John Boorman, que, malgrat un rerefons d'aventures molt nord-americà, permet explicar què està passant amb la població índia del Brasil).

5. En la novel·la, se'ns explica que aquesta família anarquista també vol crear en aquesta Nova Catalunya una societat on el català sigui realment la llengua utilitzada en tots els àmbits. Caldria que l'alumnat busqués informació sobre la situació dels català als anys vint (sota la dictadura de Primo de Rivera) i als anys quaranta-setanta (sota la dictadura del General Franco).

Són força útils llibres de l'estil La persecució política de la llengua catalana de Francesc Ferrer i Gironès, Cronologia de la repressió de la llengua i la cultura catalanes 1936-1975 de Josep M. Solé i Sabaté, i Joan Villarroya. La informació obtinguda es podria repartir per àmbits d'ús per tal que tota la classe tingués coneixement de la situació del català en aquests períodes històrics que es tracten en la novel·la.

4. QUÈ HA ESCRIT?

Narrativa

- Darrere nostre un riu de flors trencades. Barcelona: Pòrtic, 1982 .
- T'han enganyat, Immaculada. Barcelona: La Campana, 1989.
- La propina. Barcelona: La Campana, 1990.
- Terres Verges. Barcelona: Cruïlla, 1997.

Narrativa inclosa en reculls conjuntament amb altres autors

- “El petó.” Recollida a Setze autors. Tots els premis Recull-Narració 1965-1981. Barcelona: Pòrtic, 1981.
- “Quan jo anava a estudi.” Recollida a Quan jo anava a estudi. Siurana d'Empordà: Col·legi Públic El Serrat, 1996.
- “No et veig.” Recollida a Amb una altra mirada. Madrid: Escuela Libre Editorial,

Fundación ONCE, 1998.

Narrativa infantil

- El Gegant bo. Barcelona: Condal, 1981.
- Barbabum i el dinar. Barcelona: Condal, 1982.
- Barbabum i l'estel. Barcelona: Condal, 1982.
- Barbabum i la granja. Barcelona: Condal, 1982.
- El carrer. Barcelona: Teide, 1982.
- La gran casa. Barcelona: Teide, 1982.
- Els dos núvols amics. Barcelona: Teide, 1982.
- En Quim i la mosca. Barcelona: Teide, 1982.
- L'escola petita. Barcelona: Teide, 1982.
- La família de bolets. Barcelona: Teide, 1982.
- El gegant petit. Barcelona: Teide, 1982.
- La lluna que va perdre el seu camí. Barcelona: Teide, 1982.
- La mona ballaruga. Barcelona: Teide, 1982.
- El mussol poruc. Barcelona: Teide, 1982.
- El pagès i els cargols. Barcelona: Teide, 1982.
- El país dels cinc sentits. Barcelona: Teide, 1982.
- El pallasso que no volia fer riure. Barcelona: Teide, 1982.
- El sol que no tenia memòria. Barcelona: Teide, 1982.
- Les tres formigues. Barcelona: Teide, 1982.
- El cérvol que va anar a buscar la primavera. Barcelona: Argos-Vergara, 1983.
- Marduix. Barcelona: Argos-Vergara, 1983.
- El senglar i el porc. Barcelona: Teide, 1983.
- L'arca de Noè. Barcelona: Teide, 1984.
- Les dues tribus. Barcelona: Teide, 1984.
- La farmaciola d'en Roger. Barcelona: Teide, 1984.
- Farnaques I. Barcelona: Teide, 1984.
- La flor nova. Barcelona: Teide, 1984.
- Romaní. Barcelona: Teide, 1984.
- El paquet. Barcelona: La Galera, 1984.
- La bola. València: Federació d'Entitats Culturals dels Països Valencians, 1985.
- Sol i la lluna. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1985.
- Tacada. València: Gregal, 1985.
- Tiberi galàctic. Barcelona: La Galera, 1985.
- La baronia de Vallagrosa. Barcelona: Teide, 1986.
- Les memòries de la Bruixa Avorrida. Barcelona: Planeta, 1986.
- La Bruixa Avorrida i la mona. Barcelona: Planeta, 1986.
- Els colors. Barcelona: La Galera, 1986.
- Els grills i les cigales. Barcelona: La Galera, 1986.
- Kanguelis poca por. Barcelona: La Galera, 1986.
- On vas cametes. Barcelona: Cruïlla, 1986.
- Els Arrufanassos. Barcelona: Teide, 1987.
- Les bèsties vergonyoses. Barcelona: Aliorna, 1987.
- El casament de la Bruixa Avorrida. Barcelona: Planeta, 1987.
- La Festa Major de la Bruixa Avorrida. Barcelona: Planeta, 1987.

- Les vacances de la Bruixa Avorrida. Barcelona: Planeta, 1988.
- La Bruixa Avorrida se'n va a París. Barcelona: Planeta, 1989.
- La marmota inventora. Barcelona: La Galera, 1989.
- La Bruixa Avorrida va a la Gran Bretanya. Barcelona: Planeta, 1990.
- La Bruixa Avorrida visita Venècia. Barcelona: Planeta, 1990.
- La Bruixa Avorrida a Nova York. Barcelona: Planeta, 1991
- El Nadal de la Bruixa Avorrida. Barcelona: Planeta, 1991.
- Els monstres monstruosos. Barcelona: La Galera, 1991.
- La mamorta espavilada. Barcelona: Baula, 1996
- El país dels colors. Barcelona: Columna, 1996.
- El ratpenat de Sant Miquel del Fai. Sant Miquel del Fai: Associació Escola de Natura, 1998.

Narrativa infantil inclosa en reculls conjuntament amb altres autors

- “El gall i l’òliba.” Recollida a Els contes de la Nana Bunilda. Barcelona: RTVE-Ediciones Toray, 1992.
- “La princesa triste.” (en espanyol). Recollida a Un barco cargado de cuentos. Madrid: S.M., 1997.
- També ha publicat contes a les revistes Tretzevents i Camacuc.

Narrativa juvenil

- L’aventura sideral del rei Titó. Barcelona: La Galera, 1984.
- Brillant. Barcelona: Cruïlla, 1986.
- Ala de Corb. Barcelona: Edelvives-Baula, 1990
- Homènica vila olímpica. Barcelona: La Galera, 1990.
- La por. Barcelona: Cruïlla, 1990.
- Em dic Paco... Barcelona: Barcanova, 1991.
- Contes per a un món millor. Barcelona: La Magrana, 1992.
- El misteri de l’illa de gel. Barcelona: Barcanova, 1993.
- Els arbres passaven ran de finestra. Barcelona: Cruïlla, 1995.
- Ala de Corb i la gran revolta. Barcelona: Baula, 1996.
- Alba. Barcelona: La Galera, 1997.
- Amics de les estrelles. Barcelona: Grup Promotor-Alfaguara, 1997.

Narrativa juvenil inclosa en reculls conjuntament amb altres autors

- “El diaversari del iogurt.” Recollida a Tips de riure. Barcelona: Pirene, 1990.

Poesia

- El bestiesari. Madrid: Bruño, 1996.

Teatre

- Home feliç. Obra representada pel quadre escènic de Televisió Espanyola, sota la direcció de Jaume Picas, i emesa per TVE en la seva programació en llengua catalana del dia 27 d’abril de 1971.
- Però jo sóc un ós. Adaptació escènica de la traducció de l’obra de Frank Tashlin realitzada pel Grup La Nau. Estrenada a Granollers l’any 1987.

- T'han enganyat, Immaculada. Versió escenificada dels contes del mateix nom realitzada pel grup Il·lús Teatre, sota la direcció de Jordi Fité. Estrenada al Casal Pere IV de Sabadell el desembre de 1997.

Assaig

- Les revistes infantils catalanes de 1939 ençà. Barcelona: Edicions 62, 1985.

Traduccions de l'espanyol

- En Peret i en Perot, de Pako Sagarzazu. Barcelona: La Galera, 1983.

Traduccions del francès

- El malalt imaginari, de Molière (adaptació en versió juvenil). Barcelona: Proa, 1987.
- El petit Nicolàs, de Sempé/Gosciny. Barcelona: La Galera, 1987. (En col·laboració amb Núria Vilà.)
- Els patis del petit Nicolàs, de Sempé/Gosciny. Barcelona: La Galera, 1987. (En col·laboració amb Núria Vilà.)
- El petit Nicolàs i els companys, de Sempé/Gosciny. Barcelona: La Galera, 1988. (En col·laboració amb Núria Vilà.)
- El petit Nicolàs i els problemes d'en Joaquim, de Sempé/Gosciny. Barcelona: La Galera, 1988. (En col·laboració amb Núria Vilà.)
- Les vacances del petit Nicolàs, de Sempé/Gosciny. Barcelona: La Galera, 1988. (En col·laboració amb Núria Vilà.)
- Mil anys de contes, volum I. Barcelona: Baula, 1990. (En col·laboració amb Núria Vilà.)
- Mil anys de contes, volum II. Barcelona: Baula, 1991. (En col·laboració amb Núria Vilà.)